

PREFERENCE DOSPĚLÝCH VE VYHLEDÁVÁNÍ POMOCI V OBLASTI PRÁCE

Mgr. Lenka Hloušková, Ph.D., Ústav pedagogických věd FF MU Brno, hlouskov@phil.muni.cz

Resumé

Příspěvek přináší odpověď na otázku, jestli hledají čeští dospělí pomoc v oblasti pracovního života. Kromě toho se zaměřuje i na charakteristiky, které ovlivňují vyhledávání pomoci a promítají se do preferencí, kde dospělí pomoc hledají. Preference ve vyhledávání pomoci i jejich provázanost s dalšími charakteristikami dospělých jsou identifikovány na základě empirických dat z reprezentativního dotazníkového šetření v ČR. Jednotlivé empirické nálezy jsou diskutovány s ohledem zlepšování přístupnosti poradenských služeb v kontextu tzv. celoživotního poradenství.

Klíčová slova

celoživotní poradenství, přístupnost poradenských služeb, dospělý, oblast práce, preference vyhledávání pomoci

Summary

The paper brings an answer for the question, if Czech adults search for help in the field of work life. Further it focuses on characteristic which have an impact on help searching and are projected into the preferences for help searching. Preferences for help searching and their cohesion with other characteristics of adults are identified on evidence based questionnaire survey made in the Czech Republic. Particular empirical results are discussed with regards on improvement of availability of counselling services in the context of so-called lifelong guidance.

Key words

lifelong guidance, availability of counselling services, adult, field of work, preferences for help searching

Jedním ze současných trendů koncipování a rozvoje poradenských služeb je poskytování poradenských služeb jako nedílné součásti celoživotního učení. Tento posun nachází svůj ekvivalent i v poradenské terminologii. Zavádí se pojem celoživotní poradenství (*lifelong guidance*), které je považováno nejen za účinný nástroj realizace celoživotního učení (zejména zapojování občanů do vzdělávání), ale také za nástroj zvyšování efektivity trhu práce, nástroj prevence dlouhodobé nezaměstnanosti, nástroj sociální rovnosti a sociální inkluze a potažmo také za nástroj ekonomického rozvoje každé evropské země (Improving, 2005).

Celoživotní poradenství je „souborem činností, které mají umožnit občanům jakéhokoliv věku a v jakékoli fázi jejich života (celoživotní) identifikovat své schopnosti, kvalifikaci a zájmy, aby mohli provádět smysluplná rozhodování v oblasti vzdělávání, přípravy a zaměstnání a aby mohli určovat své osobní životní cesty ve vzdělávání, práci a dalších prostředích, ve kterých jsou tyto schopnosti a kvalifikace získávány a /nebo využívány (po celý život)“ (Improving, 2005, s. 11).¹

Dá se říci, že v Evropě je takto vymezené poradenství „novinkou“ posledních pěti let, ale zásadně mění princip v koncipování poradenských služeb. Změna spočívá v přechodu od „poptávkového“ k „nabídkovému“ přístupu poradenských služeb a v holistickém poskytování služeb podle potřeb a požadavků klientů (Memorandum, 2001). V současné době se na úrovni jednotlivých evropských zemí i mezinárodních společenství (OECD, EU, Světová banka) diskutují a ověřují základní principy poskytování služeb celoživotního poradenství a hledají se nové strategie zkvalitňování poradenských systémů s cílem vybudovat široce dostupné poradenské systémy co nejvyšší kvality (Career guidance, 2004a, Improving, 2005, Indicators, 2005, Bubíková a kol., 2006). Principy jako transparentnost služeb, přátelskost, širší záběr služeb a jejich kontinuita, citlivost služeb

¹ Takto vymezené celoživotní poradenství se v námi sledované oblasti – v oblasti práce – překrývá s pojmem kariérové poradenství. Význam a zejména širší pojmů celoživotní poradenství se změní v případě, že se zaměříme na celou šíři lidského života současně (oblast pracovního, rodinného i občanského života).

k potřebám klientů, dostupnost a přístupnost služeb, jsou považovány za ty, které zlepšují přístup občana k poradenským službám (Improving, 2005).

V tomto textu se zaměřím pouze na jeden z uvedených principů – na přístupnost poradenských služeb. Konkrétně se budu věnovat přístupnosti poradenských služeb v oblasti práce, která je považovaná za jeden z aspektů celoživotního poradenství. Oblast práce vymezují jako situace, které dospělí mohou zažívat (zažívají) v roli pracujícího člověka. Přístupnost poradenských služeb spočívá ve flexibilním přizpůsobování způsobů nabízení a poskytování poradenských služeb s ohledem na potřeby a preference uživatelů služeb (Improving, 2005). Dříve než se zaměřím na přístupnost poradenských služeb, je důležité zjistit, jestli mají dospělí potřebu vyhledávat pomoc ve svém okolí a pokud ano tak, kde pomoc hledají. Teprve na základě těchto nálezů je možné diskutovat o možnostech a limitech přizpůsobování nabídky poradenských služeb podle preferencí uživatelů služeb.

Metodologie výzkumného šetření

Empirická část textu vychází z dat rozsáhlého kvantitativního šetření (dotazníku) v rámci projektu *Vzdělávání dospělých v různých fázích životního cyklu: priority, příležitosti a možnosti rozvoje*.² Sběr dat, který proběhl v roce 2005, realizovala agentura SC&C prostřednictvím školených tazatelů. Výběrový soubor dospělých ve věku 20-65 let vznikl metodou náhodné vycházky s Kishovými tabulkami a je plně reprezentativní pro populaci ČR v uvedené věkové skupině. Celkem odpovědělo 1418 respondentů (návratnost činila 49 %).

Dotazník vycházel z několika předpokladů:

- lidé jsou racionálně jednající bytosti (jednají na základě informací),
- dříve, než lidé začnou jednat, zvažují potenciální dopady svého jednání a zvažují jeho přínosy v porovnání s „náklady“, které toto jednání bude vyžadovat (snaží se maximalizovat užitek svého chování),
- základní determinantou jednání člověka je zaměřenost chování a lidé se chovají v souladu se svou intencionalitou (Rabušicová, Rabušic, Pol, 2006).

Jednotlivé položky dotazníku byly výsledkem operacionalizace sociálně psychologické teorie zdůvodňované akce (theory of reasoned action) Ajzena a Fishbeina a ekonomicko-sociologické teorie racionální volby Beckera (Rabušicová, Rabušic, Pol, 2006).

Pro účely tohoto příspěvku pracuji s otázkou v následujícím znění: *Kde hledáte pomoc, když potřebujete poradit v oblasti práce (řešení odborného problému, vztahy na pracovišti)?* Na tuto otázku odpovědělo 1066 respondentů. Dotazovaní odpovídali výběrem z nabídnutých možností. Nabídnuté možnosti jsem rozdělila na dvě základní kategorie: hledá pomoc x nehledá pomoc (*poradím si sám*³). Vzhledem k tomu, že se ve druhé části textu budu zabývat preferencemi dospělých ve vyhledávání pomoci, seskupila jsem možnosti, které byly respondentům nabízeny k výběru tak, aby odrážely rozmanitost v poskytování poradenských služeb. Jedná se o odbornou pomoc⁴ (*odborník; přednáška*), tradiční média (*televize; knihy a časopisy*), „nové médium“ = *internet, sociální síť jedince (příbuzní a známí; někdo mladší)*.

Potřeba vyhledávat pomoc

V této části textu se zaměřím na to, jestli dospělí preferují vyhledání pomoci, nebo jestli pomoc spíše nehledají. Vyhledávání pomoci reprezentují čtyři možné preference (odborná pomoc, tradiční média, internet, sociální síť jedince). Nevyhledávání pomoci reprezentuje odpověď *poradím si sám*. Vzhledem k relativně vysokému počtu těch, kteří na otázku neodpověděli, uvádím i kategorii: *neodpověděl*.

² Projekt je financován výzkumným programem Ministerstva práce a sociálních věcí ČR *Moderní společnost a její proměny* (reg. č. projektu IJ 017/04-DP2).

³ Z hlediska vymezení celoživotního poradenství, by tato odpověď představovala ideální výsledek působení celoživotního poradenství, ale v realitě spíše vyjadřuje, že lidé pomoc nehledají. Můžeme pouze spekulovat o tom, jestli ti, kteří takto odpovídají, mají relevantní informace a dovednosti k tomu, aby si poradili sami.

⁴ Kurzívou jsou uvedena přesná znění nabídnutých možností a jednotlivé možnosti jsou odděleny středníkem.

V tabulce č. 1 je patrné, že na otázku, kde hledáte pomoc v oblasti práce, neodpovědělo 25 % dotázaných. To může signalizovat, že část populace o tuto problematiku nejeví zájem nebo tuto otázku nepovažuje za důležitou. Vysvětlení tohoto údaje můžeme hledat i ve formulaci otázky, která dotazovaného směřuje na roli pracujícího člověka. Tedy lidé ekonomicky neaktivní (důchodci, nezaměstnaní, studenti, trvale v domácnosti a na rodičovské dovolené), mohli mít pocit, že se jich tato otázka netýká nebo neví, jak by odpověděli.

Tabulka č. 1 Vyhledávání pomoci v oblasti pracovního života

	Odborná pomoc	Internet	Tradiční média	Sociální síť jedince	Poradí si sám	Neodpověděl
Dospělí	22 %	11 %	13 %	12 %	17 %	25 %

V případě, že dospělí vyhledávají pomoc, je potěšující, že preferují odbornou pomoc. Současně nelze přehlédnout, že relativně vysoké procento dospělých si raději poradí samo. Obecně můžeme konstatovat, že někteří dospělí (celkem 58 %) pomoc v oblasti pracovního života vyhledávají.

Charakteristiky vztahující se k vyhledávání pomoci

Z hlediska diskuse o přístupnosti poradenských služeb je nestrukturovaná kategorie dospělých, která pomoc vyhledává, velmi pestrá cílovou skupinou. Lze předpokládat, že by se preference ve vyhledávání pomoci mohly lišit v závislosti na osobní a sociální situaci dospělého (srov. Chisholm, Larson, Mossoux, 2004). Mě však zajímá, které charakteristiky dospělých hrají roli v tom, jestli lidé pomoc vyhledávají nebo nevyhledávají. Východiska pro vymezení jednotlivých charakteristik hledám v teorii lidského kapitálu (Schultz, Becker, Mincer, podle Kuchař, 2007) a teoriích kariérového vývoje.⁵

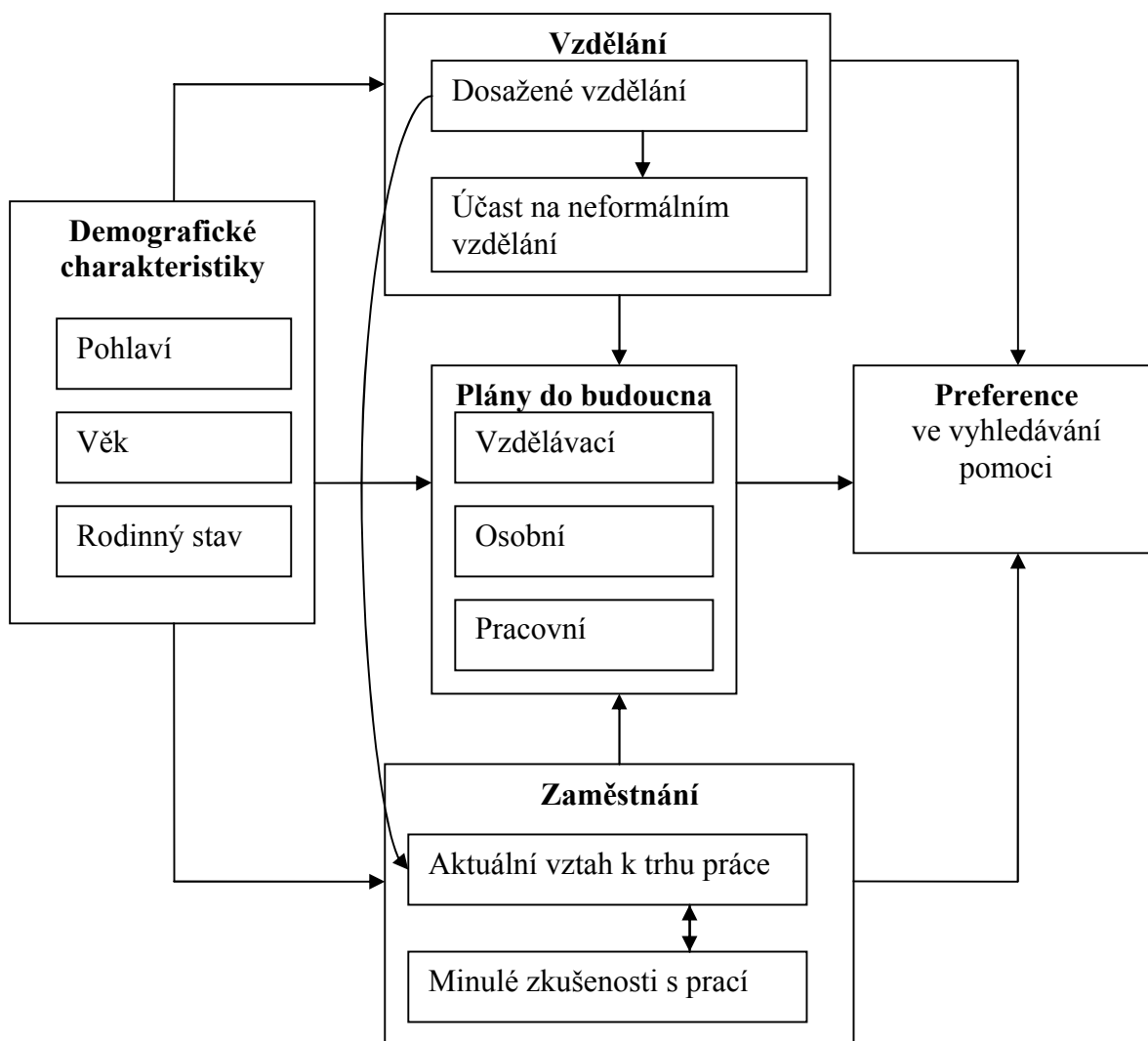
Teorie lidského kapitálu pracuje s charakteristikami, které jsou relevantní pro ekonomickou aktivitu dospělých. Za takové jsou považovány: individuální charakteristiky, vzdělání a kvalifikace, pracovní zkušenosti a charakter současné práce (Kuchař, 2007, s. 23). Tyto charakteristiky jsem specifikovala s ohledem na charakteristiky, se kterými pracují teorie kariérového vývoje (Koščo, 1987, Vendel, 2008) a doplnila jsem je o kategorii plánů do budoucna. Výsledný koncept charakteristik jednotlivců, které by mohly ovlivňovat potřebu vyhledávat pomoc a zasahovat do preferencí, jsou zachyceny ve schématu č. 1.

V rámci nastíněného konceptu předpokládám vazbu mezi vzděláním a zaměstnáním, která je obecně považována za prokázanou, a proto se jí nevěnuji. U každé charakteristiky budu sledovat, jestli se nositelé určité charakteristiky liší od ostatních v preferencích vyhledávání pomoci.⁶

Schéma č. 1 Předpokládaný koncept vztahů mezi charakteristikami jednotlivce a preferencemi jednotlivců vyhledávat pomoc v oblasti pracovního života

⁵ Charakteristiky abstrahované z teorie lidského kapitálu, která je považována za jeden z teoretických základů celoživotního učení, nejsou zcela kompatibilní s komponenty teorií kariérového vývoje (Super, Roeová, Schein).

⁶ Rozdíly mezi skupinami jsou testovány testem chí-kvadrát a uváděné statisticky významné rozdíly jsou testované na hladině významnosti $p=0,00$ nebo $p=0,01$.

Demografické charakteristiky

Z hlediska pohlaví se ukazuje, že preference ve vyhledávání pomoci jsou u mužů i u žen téměř stejné. Obě pohlaví preferují odbornou pomoc a hned poté následuje nevyhledání pomoci – *poradí si sami*. Rozdíly nejsou ani podle toho, jestli se jedná o svobodné, ženaté/vdané, vdovce/vdovy, rozvedené, nebo jestli žijí v nesezdaném soužití. Z hlediska věku jsem populaci dospělých rozdělila do pěti věkových kategorií (viz tabulka č. 2) a potvrdilo se, že jednotlivé věkové kategorie se liší v tom, kde hledají pomoc.

Tabulka č. 2 Preference hledání pomoci podle věku

	Odborná pomoc	Internet	Tradiční média	Sociální síť	Celkem pomoc vyhledá
Věk 20-29	24 %	17 %	11 %	13 %	65 %
Věk 30-39	26 %	13 %	12 %	13 %	64 %
Věk 40-49	26 %	12 %	15 %	13 %	66 %
Věk 50-59	22 %	8 %	19 %	10 %	59 %
Věk 60+ ⁷	9 %	3 %	9 %	6 %	27 %

Z tabulky č. 2 je patrné, že odborná pomoc je přibližně stejně vyhledávána jako pomoc, kterou nabízejí média (tradiční média a internet dohromady). Věkově vzájemně protikladné tendence se ukazují u jednotlivých typů médií. Podle našich dat se ukazuje, že internet využívají spíše mladší věkové kategorie (20-30 let), což je vysvětlitelné charakterem vzdělávání nejmladší věkové kategorie. S přibývajícím věkem klesá počet těch, kteří vyhledávají pomoc na internetu. Zcela naopak je tomu u tradičních médií, jako je televize, knihy a časopisy. S přibývajícím věkem stoupá počet těch, kteří hledají pomoc v tradičních médiích. Ve vztahu k využívání sociální sítě jako zdroje poradenské pomoci se zdá, že tento typ pomoci vyhledává určité, relativně stabilní, procento z populace bez ohledu na věk.

Obecně lze říci, že sledované demografické charakteristiky dospělých samy o sobě nejsou zdrojem rozdílu mezi těmi, kteří pomoc vyhledávají a nevyhledávají a současně neovlivňují preference ve vyhledávání pomoci. Jinak tomu může být v situaci, když se uvedené charakteristiky zkombinují s jinými.

Vzdělání

Faktor vzdělání se v mém konceptu skládá z nejvyššího dosaženého vzdělání a z účasti na kurzech neformálního vzdělávání v aktuálním roce. V tabulce č. 3 jsou zachyceny preference ve vyhledávání pomoci podle čtyř typů nejvyššího dosaženého vzdělání. Ukazuje se, že lidé s nižším vzděláním (základní vzdělání a vyučení) spíše pomoc nevyhledávají – poradí si sami a lidé s vyšším vzděláním pomoc vyhledávají.

Tabulka č. 3 Preference hledání pomoci podle dosaženého vzdělání

Vzdělání	Odborná pomoc	Internet	Tradiční média	Sociální síť jedince	Celkem pomoc vyhledá
Základní ⁸	12 %	2 %	5 %	11 %	30 %
Vyučen	21 %	3 %	9 %	16 %	49 %
SŠ s maturitou	26 %	15 %	16 %	9 %	56 %
Vysokoškolské	19 %	28 %	25 %	7 %	79 %

V tabulce č. 3 je zajímavé sledovat, jak se jednotlivé preference proměňují v závislosti na dosaženém vzdělání (Cramerovo $v. = 0,23$). Zatímco preference odborné pomoci roste v závislosti na dosaženém vzdělání od základního po středoškolské s maturitou, vysokoškoláci preferují vyhledávání pomoci prostřednictvím médií (internet, knihy a časopisy, televize). Můžeme spekulovat, proč vzdělanější lidé vyhledávají pomoc spíše přes média. Je to proto, že považují služby poskytované přes média za dostupnější, nebo proto, že potřebují přesně takovou pomoc, kterou média nabízejí? Jisté je, že lidé s vyšším vzděláním spíše pomoc vyhledávají a v rámci toho preferují spíše „anonymnější či odbornější“ pomoc než je jejich sociální síť. Zdá se, že teze: vyšší vzdělání generuje vyšší vzdělávací potřeby (Šedřová, Novotný, 2006, s. 147) platí analogicky i v případě potřeby vyhledávat pomoc.

Nyní se zaměřím na účast v kurzech neformálního vzdělávání v aktuálním roce sběru dat.⁹ Účast na kurzech neformálního vzdělávání je vyjádřena tzv. sumačním indexem, kde 0 vyjadřuje neúčast na žádném z typů kurzů neformálního vzdělávání a maximální hodnota 6 vyjadřuje účast v šesti různých typech kurzů neformálního vzdělávání v rámci jednoho kalendářního roku. V tabulce č. 4 je zachycen podíl těch, kteří se zúčastnili neformálního vzdělávání podle preferovaného způsobu vyhledávání pomoci. Na první pohled je patrné, že účast dospělých na kurzech neformálního vzdělávání není vysoká.

Tabulka č. 4 Preference hledání pomoci podle účasti na kurzech neformálního vzdělávání

Počet kurzů neformálního vzdělávání	Odborná pomoc	Internet	Tradiční média	Sociální síť jedince
0	46 %	37 %	53 %	67 %
1	26 %	24 %	20 %	20 %
2	16 %	22 %	12 %	7 %
3	5 %	8 %	7 %	2 %
4	2 %	4 %	4 %	1 %
5	1 %	1 %	2 %	1 %
6	1 %	0	1 %	0

Ukazuje se, že ti, kteří pomoc vyhledávají, se spíše účastní vzdělávání v rámci neformálního vzdělávání, a ti, kteří pomoc nevyhledávají, se neformálního vzdělávání spíše neúčastní (statistický vztah je ale málo průkazný Cramerovo $v = 0,18$). Lidé, kteří preferují při hledání pomoci internet, se nejčastěji ze všech účastní kurzů neformálního vzdělávání (téměř 60 % se účastní a 37 % se neúčastní). To by mohlo znamenat, že internet nabízí poradenství, které se vztahuje k neformálnímu vzdělávání, a nebo že jiné typy pomoci nabízí služby vedoucí k účasti na neformálním vzdělávání spíše okrajově.

Zaměstnání

Ve vztahu k zaměstnání mě zajímá, jestli se vztah k trhu práce promítá do preferencí vyhledávání pomoci. Na první pohled (viz tabulka č. 5) je patrné, že lidé, kteří jsou na trhu práce, častěji pomoc vyhledávají (Pearsnův koef. při 7 stupních volnosti je 25,1).

Tabulka č. 5 Preference hledání pomoci podle aktuálního vztahu k trhu práce

	Odborná pomoc	Internet	Tradiční média	Sociální síť jedince	Celkem pomoc vyhledá
Na trhu práce	29 %	14 %	17 %	13 %	73 %
Mimo trh práce	10 %	6 %	7 %	10 %	33 %

Charakteristiku faktoru zaměstnání v mém konceptu dotváří minulé zkušenosti s trhem práce. Minulost se týká období zhruba posledních pět let (tj. let 2000-2005). Minulé zkušenosti jsem rozdělila na dvě zásadně skupiny: tzv. profesní začátky a tzv. profesní ztráty. Kategorie začátků obsahuje: nástup do prvního zaměstnání, nástup do nového zaměstnání, přechod z nižší do vyšší funkce, přechod z vyšší do nižší funkce, přechod k soukromému podnikání. Kategorii ztrát tvoří: dobrovolné ukončení pracovního poměru jednou, dobrovolné ukončení pracovního poměru několikrát, ztráta zaměstnání jednou, ztráta zaměstnání několikrát, odchod do důchodu. Je zajímavé, že nadpoloviční většina dospělých nezažila v průběhu pěti let žádnou ze změn (žádný ze začátků nezažilo 58 % dospělých, žádnou ze ztrát nezažilo 57 % dospělých).

Dá se říci, že ti, kteří zažívali některý z uvedených profesních začátků, preferují ve vyhledávání pomoci spíše internet (z těch, kteří hledají pomoc na internetu, je 57 %, kteří zažili „začátky“). Tato charakteristika ve vztahu k preferencím, může nepřímo potvrdit, že pomoc na internetu hledají spíše mladší věkové kategorie, pro něž jsou typičtější profesní začátky než ztráty. Naopak ti, kteří zažili některou ze ztrát, spíše hledají pomoc ve své sociální síti (z těch, kteří hledají pomoc ve své sociální síti, zažilo 53 % respondentů některou ze „ztrát“). Pokud se zaměříme na ty, kteří preferují odbornou pomoc, tak může zarazit, že tuto skupinu tvoří 46 % těch, kteří zažili „začátky“ a 28 % těch, kteří zažili „ztráty“. Údaj, že zhruba každý druhý, který hledá pomoc ve své sociální síti, zažil některou ze „ztrát“, je podle mého názoru velkou výzvou pro koncipování i nabízení poradenských služeb.

Plány do budoucna

Plány do budoucna, které reprezentují přání něco změnit, jsem rozdělila na tři typy plánů: pracovní plány¹⁰, osobní plány¹¹ a vzdělávací plány¹² a tzv. sumační index u každé z kategorií plánů může nabývat hodnot 0-4 plány. Přání něco změnit se týká blízké budoucnosti maximálně v horizontu tří let. Obecně platí, že nejvíce plánů mají lidé v oblasti osobního života (žádný plán nemá téměř 17 % lidí). Poté následují pracovní plány (žádný plán nemá 31 % lidí) a nejméně plánují dospělí ve vztahu ke vzdělávání a učení (žádný plán nemá 41 % lidí). Je zajímavé, že se neprokázala statistická souvislost mezi jednotlivými typy plánů a věkem. To vede k úvahám, že plány se nevztahují k jednotlivým fázím životního cyklu dospělých. Současně se ukázalo, že počet plánů ani v jedné oblasti (osobní, pracovní, vzdělávací) nezasahuje do preferencí ve vyhledávání pomoci.

Vztahy mezi charakteristikami dospělých a preferencemi ve vyhledávání pomoci

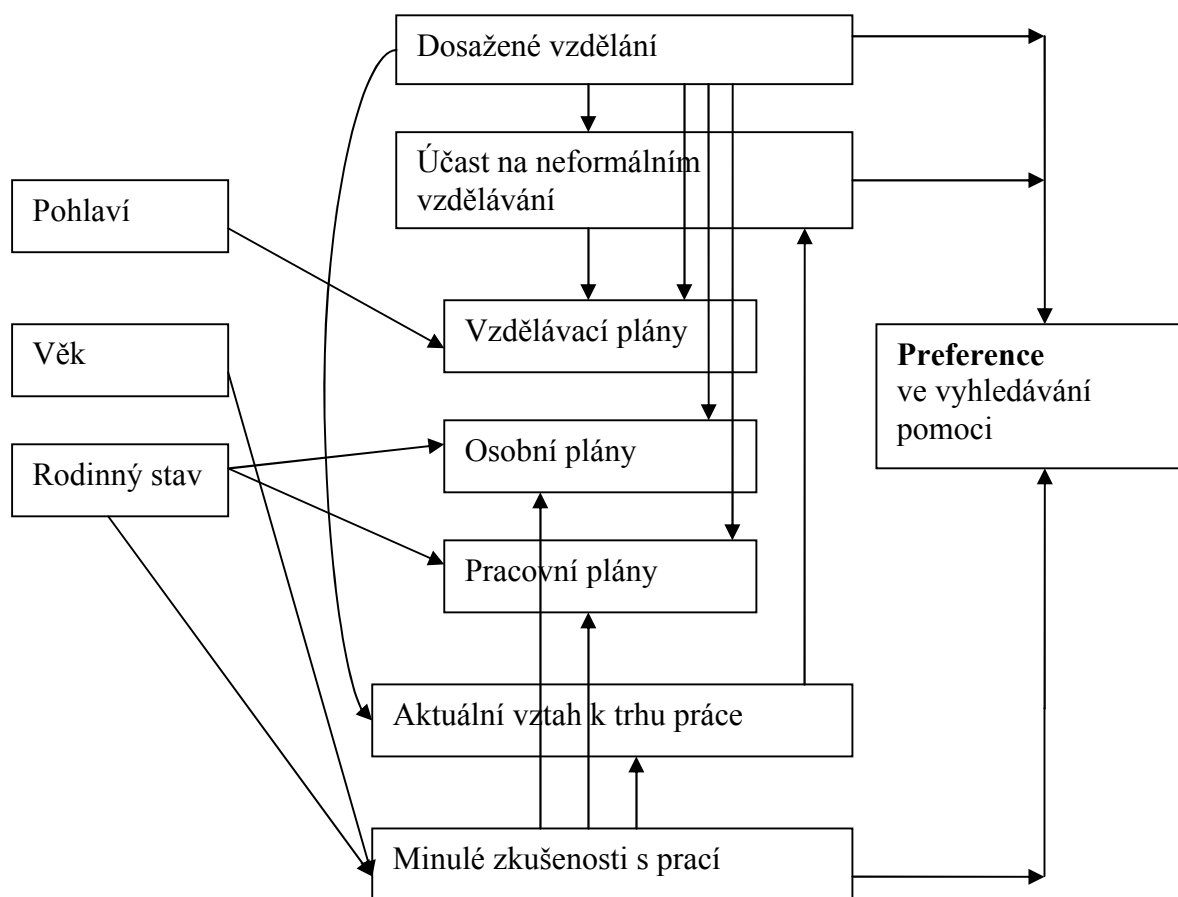
Statisticky významné rozdíly a vztahy mezi charakteristikami dospělých a preferencemi ve vyhledávání pomoci jsou zachyceny ve schématu č. 2. Ze schématu je patrné, že vzdělání a zaměstnání jsou významnými faktory, které generují potřebu vyhledávat pomoc a současně vstupují do preferencí, kde pomoc hledat. Vazba mezi dosaženým vzděláním, které ovlivňuje účast na kurzech neformálního vzdělávání, jsou buď motivem k vyhledávání pomoci, nebo samotný fakt vyhledání pomoci vede dospělé k účasti na vzdělání. Současně se jeví i provázanost mezi dosaženým vzděláním, účastí na neformálním vzdělávání a vzdělávacími plány.¹³ Lidé s vyšším vzděláním a ti, kteří se účastní kurzů neformálního vzdělávání, mají více vzdělávacích plánů a to opět vede dospělé k tomu, že pomoc vyhledávají.

Vztah k trhu práce a minulé zkušenosti s trhem práce se jeví jako další dva výrazné stimuly k vyhledávání pomoci a zasahují i do preferencí mezi nabídnutými typy pomoci. Zřejmě trh práce vytváří „problémy či situace“, které u dospělých vyvolávají potřebu hledat pomoc. Aktuální vztah k trhu práce může ovlivňovat preference ve vyhledávání pomoci i „nepřímo“ skrze účast na neformálním vzdělávání. Šedřová, Novotný (2006) prokázali, že zaměstnaní se častěji účastní kurzů neformálního vzdělávání. Skrze účast na neformálním vzdělávání, pak může zaměstnání ovlivňovat i preference ve vyhledávání pomoci. Zajímavé postavení mají minulé zkušenosti s trhem práce. Minulé zkušenosti spíše zasahují do preferencí vyhledat pomoc a méně stimulují potřebu vyhledat pomoc jako celek.

Demografické charakteristiky samy o sobě nevyvolávají potřebu vyhledávat pomoc v oblasti práce, ale jisté vazby k vyhledávání pomoci můžeme vysledovat. Pohlaví se promítá do vzdělávacích plánů (muži mají více plánů) a tyto plány vstupují do preferencí vyhledávání pomoci. Věk a rodinný stav se váže k minulým zkušenostem, které se poté promítají do preferencí vyhledávání pomoci. Věk ani pohlaví nesouvisí s dosaženým vzděláním ani s účastí na kurzech neformálního vzdělávání.

Zajímavé jsou i vazby mezi vzděláním, plány do budoucna a zaměstnáním. Zatímco dosažené vzdělání ovlivňuje všechny typy plánů, účast na kurzech neformálního vzdělávání má vazbu pouze ke vzdělávacím plánům. Na druhou stranu ti, kteří zažili v posledních pěti letech některou ze ztrát, se neliší od ostatních v žádném z typů plánů do budoucna. Naopak ti, kteří zažili některý z profesních začátků, se liší od ostatních v počtu osobních i pracovních plánů.

Schéma č. 2 Prokázané vlivy na preference ve vyhledávání pomoci v oblasti pracovního života

Závěr

Princip přístupnosti poradenských služeb spočívá ve flexibilním přizpůsobování nabídky poradenských služeb potřebám a preferencím klientům. Proto se základní otázkou tohoto příspěvku stala otázka, jestli dospělí vyhledávají pomoc v oblasti práce, tj. jestli mají tendenci realizovat potřebu vyhledávat pomoc. Ukázalo se, že tuto potřebu realizuje v průměru 58 % českých dospělých a zdá se, že vzdělání a zaměstnání jsou dva základní faktory, které ovlivňují potřebu vyhledat pomoc. Můžeme spekulovat o tom, jestli vzdělání a zaměstnání generují „problémy“, které vyvolávají potřebu vyhledat pomoc, nebo jestli vzdělání a zaměstnání jsou pro některé skupiny dospělých samy o sobě překážkou vyhledání pomoci. V každém případě se zdá jako žádoucí, aby poradenské služby byly nabízeny diferencovaně podle dosaženého vzdělání a minulých zkušeností s trhem práce.

Dále se ukázalo, že vyhledávání pomoci je ovlivňováno nejrůznějšími charakteristikami jedinců a jeví se jako důležité vědět, v čem se liší ti, kteří pomoc nehledají (nerealizují svou potřebu) od těch, kteří pomoc vyhledávají. Ti, kteří nehledají pomoc, dosáhli nejnižších stupňů vzdělání (základní, vyučení), neúčastní kurzů neformálního vzdělávání a zažívají profesní začátky i profesní ztráty častěji než ostatní (z těch, kteří si poradí sami, zažilo 39 % profesní začátky a 36 % jich zažilo „ztráty“). Mají poradenské služby kapacitu a schopnost oslovit svou nabídkou i tyto dospělé? Současně bychom neměli zapomínat na to, že kromě dospělých, kteří nevyhledávají pomoc z důvodu absence této potřeby, zřejmě existují i dospělí, kteří tuto potřebu nerealizují, i když ji mají. Proč ji nerealizují, tj. nevyhledávají pomoc? Můžeme polemizovat o tom, jestli je to proto, že je nabízena jiná poradenská služba než potřebují, nebo služba, kterou potřebují, k nim přichází v jiný čas, nebo je nabízena na jiné úrovni, než potřebují, mají negativní zkušenosti s poskytováním služby. Přestože jsou zde nastíněna jen některá možná vysvětlení, vyvstává otázka, jestli je dosavadní nabídka poradenských služeb dostatečně flexibilní na to, aby reagovala i na nevyjádřené potřeby?

Ukázalo se, že skupina dospělých, kteří pomoc vyhledávají, je z hlediska nabídky poradenských

služeb velmi rozmanitá. Jemnější rozdíly se objevily při sledování jednotlivých preferencí. Jednotlivé preference při volbě, kde hledat pomoc, se v rámci představeného schématu vybraných faktorů odvíjí zejména od charakteristik týkajících se vzdělání (dosaženého vzdělání, účasti na dalším vzdělávání, vzdělávacích plánů). V této souvislosti nabývá na důležitosti otázka, jestli se vzdělávací potřeba, která stimuluje dospělé k účasti na dalším vzdělávání, kumuluje s potřebou vyhledat pomoc v oblasti práce, nebo jestli je tomu naopak, případně jestli jsou obě potřeby vzájemně zastupitelné. Odpověď na danou otázku by jistě pomohla při odstraňování nežádoucích duplicit v nabídce poradenských služeb a rozkryla další nejasnosti v otázce přístupnosti poradenských služeb.

Literatura:

Bubíková, M., Hytša, P., Viceniková, T. *Otázky a přístupy v celoživotním kariérovém poradenství v komparativním pohledu, aktuální témata jeho dalšího rozvoje*. Praha: NUOV, 2006. 52 s. ISBN neuvedeno.

Career guidance: a handbook for policy makers. Paris: OECD, 2004. ISBN 92-64-10564-6. Dostupné z

<http://oecdpublications.gfi-nb.com/cgi-bin/OECDBookShop.storefront/EN/product/912004011P1>

[cit 2008-03-21]

Chisholm, L., Larson, A., Mossoux, A. F. *Lifelong learning: citizen's views in close-up*. Luxemburg: Office for Official Publications of the European Communities, 2004. 152 s. ISBN 92-896-0309-7

Improving lifelong guidance policies and systems. Luxemburg: Office for Official Publications of the European Communities, 2005. 35 s. ISBN 92-896-0402-6. Český překlad dostupný z <http://www.ippp.cz/studie/koncepce/czv/doc/celozivotni_poradenstvi_final_version.pdf>

[cit 2008-03-21]

Indicators and benchmarks for lifelong guidance. Draft final report. CEDEFOP, 2005. Dostupné z http://www.trainingvillage.gr/etv/Projects_Networks/Guidance/expertgroup/thematic_project.asp.

[cit 2008-03-21]

Koščo, J. *Poradenská psychológia*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľství, 1987. 446 s. bez ISBN

Kuchař, P. *Trh práce*. Praha: Karolinum, 2007. 183 s. ISBN 987-80-246-1383-3

Memorandum o celoživotním učení. Praha: MŠMT, 2001. 54 s. ISBN neuvedeno.

Národní zpráva o pokroku implementace Rezoluce Rady Evropy o posilování politik, systémů a praxe na poli celoživotního poradenství v Evropě z května 2004. Praha, 2006. Dostupné z <http://www.nvf.cz/spps/publikace2005.htm#zprava> [cit 2008-03-21]

Šedřová, K., Novotný, P. Vzdělávací potřeby ve vztahu k účasti na vzdělávání dospělých. *Pedagogika*, roč. LVI, 2006, č. 2, s. 140-151. ISSN 0031-3815

Rabušicová, M., Rabušic, L., Pol, M. Editoriál. *Studia paedagogica*. Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity, 2006, U11, s. 7-11. ISSN 1211-6971

Strategie celoživotního učení ČR. Praha: MŠMT, 2007. Dostupné z http://msmt.cz/uploads/Strategie_CZU_schvaleno_vladou.pdf [cit 2008-03-21]

Vendel, Š. *Kariéerní poradenství*. Praha: Grada, 2008. 224 s. ISBN 978-80-247-1731-9

Recenzovala: ing. Zuzana Freibergová